

Содор муз

Олександр Яременко

ФІЛАТЕЛІСТИЧНА ШЕВЧЕНКІАНА

Автопортрети Тараса Шевченка

Малярський хист виявився в Шевченка ще з юних літ. Спроби опанувати зняряддя художника Тарас почав у сільських богомазів. Далі були уроки в майстерні Яна Рустема у Вільні, у петербурзького художника-декоратора В. Ширяєва, у земляка І. Сошенка і, нарешті, у великого К. Брюллова в Академії мистецтв.

Найраніший з відомих автопортретів Шевченко виконав 1840 р. в Петербурзі. У манері виконання, у витонченому малюнку

відчувається вплив його наставника; це стає помітно, зокрема, при погляді на портрет І. Крилова, виконаний К. Брюлловим 1839 р. (марка СРСР 1969 р.). Автопортрет 1840 р. уперше відтворено на марці 1939 р. в серії марок до "125-летия со дня рождения украинского народного поэта и художника революционера-демократа Т. Г. Шевченко (1814–1860)". Цей автопортрет найчастіше відтворюваний у філателістичній Шевченкіані:

– на поштовій марці СРСР 1961 р. до "100-летия со дня смерти революционера-демократа украинского народного поэта и художника Т. Г. Шевченко (1814–1860)";

– на пам'ятному поштовому блоці Парагваю 1971 р. з нагоди відкриття пам'ятника Т. Шевченкові в Буенос-Айресі (Аргентина);

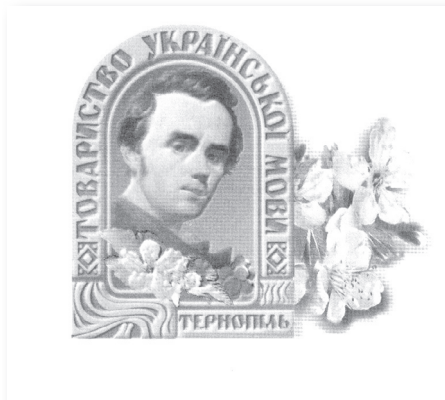
– на поштовій марці України 2008 р., що вийшла в серії марок до "200-річчя від дня народження Тараса Шевченка". Ця серія 2007 р. започаткована поштовим блоком, на якому відтворено автопортрет Шевченка 1843 р.

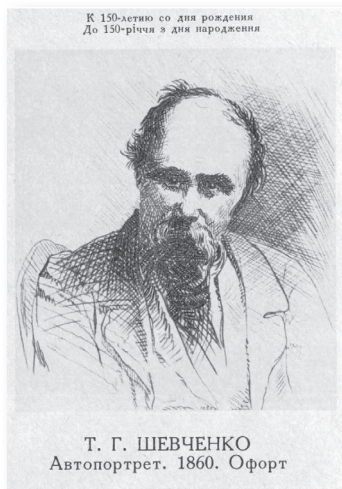
Кілька автопортретів художник створив на засланні, перші з них, порушуючи царську заборону писати й малювати, в Орській фортеці 1847 р. На ньому поет у солдатському мундирі й кашкеті – безкозирці. Цей автопортрет подано на поштовому блоці 2010 р. У часи другого перебування Шевченка в Оренбурзі (1849–1850) він намалював кілька автопортретів, котрі відтворено на купонах до марок серії "Перлини мистецького спадку Тараса Шевченка" 2009, 2011 та 2012 рр. На купонах серії 2009 та 2011 рр. зображено два різні (за деталями) автопортрети – у цивільному одязі (у світлій куртці, з-під якої видно білу сорочку), на третьому (2012) – у солдатському мундирі з погонами; цей автопортрет

чомусь датовано 1848-м, а не 1849–1850 рр. На засланні Шевченко намалював низку сюжетних, жанрових малюнків, у які ввів автопортрети. Автопортрет з малюнка сепією “Шевченко й байгуші”, виконаний у Новопетрівському укріпленні в 1855–1856 рр., відтворено на купоні до марки серії 2012 р. “Перлини мистецького спадку Тараса Шевченка”. На купоні вказано: “Т. Шевченко. Байгуші (фрагмент). 1853”. Не обійшлося тут без прикрої помилки, про яку застерігалось ще в “Шевченківському словнику” (Т. 1, с. 52): “Твір (“Байгуші”) безпідставно ототожнювався з малюнком “Т. Г. Шевченко і байгуші”, що головним чином пов’язано з помилкою в датуванні листа Шевченка до Б. Залеського 1853 роком, а не восени 1856 року”.

Більшість автопортретів, створених у Петербурзі в останні роки життя, Шевченко виконав у техніці офорта. Працюючи над ними, художник часто користувався фотографіями. Найвідоміший та найбільш схожий з усіх прижиттєвих зображень Шевченка, за оцінками сучасників, – автопортрет, створений не пізніше 4 грудня 1860 р. за фотографією А. Ден’єра (1859), на якому митець зобразив себе в кожусі і смушевій шапці. Цей автопортрет відтворено на двох марках 1964 р., які відрізняються кольорами (чорно-синій та цегляно-оранжевий) [див. 3 стор. обкл.]. За фото, котре І. Гудовський зробив 1859 р. в Києві, 1860 р. було виконано автопортрет у світлому костюмі. У цьому творі відбився пригнічений стан, у якому Шевченко повернувся з України до Петербурга після арешту влітку 1859 р. Цей офорт відтворено на конверті 1964 р. до 150-річчя від дня народження поета. У цій серії також наявний конверт з автопортретом 1840 р., прикрашає конверт “Перший день” 1979 р. в серії “Образотворче мистецтво України”, конверт 1999 р. до 50-річчя заснування Державного музею Т. Г. Шевченка, конверт 2001 р. до 125-річчя заснування (1876) філії Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка в м. Тернополі (відновлено 1988 р.).

Отримано 15 січня 2013 р.

Автопортрет Шевченка 1860 р. поруч із портретом М. Некрасова бачимо в інтер’єрі кімнати на картині І. Рєпіна “Не чекали” (1884), відтвореній на марці СРСР 1969 р. та на поштовій листівці 1956 р.

Загалом майже всі автопортрети Шевченка тією чи іншою мірою знайшли відображення у філателістичних випусках протягом останніх 75 років.

м. Київ